

Ročník XXI.

prosinec 2012

číslo 12

Prosinec

Je třeba ještě rychle utrhnout
několik jeřabin
jejichž barva umírá
položít je do dlaní
a umýt si jimi oči
Pak
je zima
Tráva se červená
a stromy pouštějí do země krev
Přikládáme dlaně
na nejvzdálenější linky vzpomínek
a bílou
se snažíme seškrtat všechny rysy toho
co někdy někde bylo

Michal Bauer

Foto: Leopard Freed: Jeruzalém, 1962

Úvodem

Ten, kdo pracuje na své osobnosti, ví, že je to práce na celý život. Snadněji pochopí, že budování státu je nikdy nekončící pernou dřinou.

Velkých osobností na úřad presidenta máme dost, ale chybí soudní voliči. Kdo se nechá vzdělávat a bavit pouze televizí, mnoho moudrosti nepochytne.

Naše paměť si vybírá; v určitých situacích si vybavuje to, co se jí hodí. Zkuste si třeba vybavit hezké okamžiky z dětství. Na co si vzpomínáte?

Někteří lidé si vybavují ze života jenom to zlé. Stávají se z nich pak zahořklí lidé. Jen si stěžují, zůstávají osamoceni, nejsou oblíbení.

Čas Adventu je pro nás důležitý. Chudáci děti bohatých rodičů; rodiče jim dávají vše dříve, než se vůbec na něco mohou těšit, připravovat, strážat nebo šetřit. I husu necháme dorůst, pomalu ji pečeme a teprve pak vychutnáváme.

„Můžeš-li udělat radost, musíš“, je název knížечky rozhovorů s Jiřím Stránským. Jeden z tipů na vánoční dárek (aby i děti věděly, jak a čím roste charakter). /v

CUR DEUS HOMO

Česky: proč se stal Bůh člověkem. Katechismus, ať je z roku 1556 nebo 2012, to řeší jednou větou. Jsou o tom i tlusté knihy. Ale stačí pár vět, aby měl člověk látku k úvaze na celý život. Dovídá se, že Bůh má zájem představit se člověku přes všechny překážky dané omezeným lidským poznáním. Všemohoucnost lásky to dokáže: Bůh vyjde naproti. Díky Kristu – člověku můžeme pochopit něco z Nepochopitelného. Přiblížit se Vzdálenému. Otevřela se intimita – soukromí Trojice. Jsme vybídnuti k přátelství s Nejvyšším. Napravujeme mylné či falešné obrazy Boha. Na Kristu vidíme, jak máme žít. On je naším mluvčím u Otce. Nemusíme mít komplex méněcennosti, že jsme pouzí hříšníci. Mnoho vět Ježíšových nás ubezpečuje o promíjení našich dluhů. Poznáváme hodnotu všeho stvoření. Bůh si nás váží, touží po nás! Uklidňuje nás před strachem ze smrti. Uneseme tak i těžké životní zkoušky. Můžeme se těšit na setkání s Ním: jsme nesmrtelní! Do té doby se máme naučit radostnému sebe-darování – lásce k bližnímu. Pomoc Kristova je stále po ruce a náš život zkvalitňuje, zdokonaluje,

umocňuje. Jsme vyvoleni, jsme povýšeni, jsme více lidmi, jsme bratři a sestry Syna Božího. Církev nás seskupuje kolem eucharistického Stolu; Matka Ježíšova nás učí víře i důvěře. Jsme varováni před absolutní tragikou, před věčnou záhubou, před peklem. Poznáváme smysl lidských dějin. Jsme udiveni, že i Bůh má svůj Advent: má touhu po nás, těší se na nás. Proto se Slovo stalo člověkem – i přes tragiku Kalvárie = důkazu, jak to Bůh myslí vážně.

Možná přijde čas, kdy otázka z nadpisu bude v katechismu rozvedena ještě více a pochopitelněji pro další generace lidí, dychtivých odpovědi, k čemu jsme tady... Jan Rybář

Skvělí lidé se baví o myšlenkách, průměrní o událostech a podprůměrní o jiných lidech.

Eleanor Roosevelt

Dřív-li v ruce sazenici stromu a přijdou-li oznámit, že přichází Mesiáš, nejprve zasad' ten stromek a pak jdi přivítat Mesiáše.

Rabi Šimon bar Jochaj

Pruský král Fridrich II. navštívil věznicí v Potsdamu. Každý odsouzený, s nímž zde mluvil, mu tvrdil, že je nevinný. Nakonec přišel k jednomu muži, který čekal na popravu za velkou krádež. Onen muž mu zkroutěně řekl: „Vaše Výsosti, jsem vinen a oprávněně si zasluhuji svůj trest.“ Král se obrátil na správce věznice a řekl mu: „Okamžitě toho ničemu propusťte z vězení, než se mu podaří zkazit všechny ty ostatní charakterní a nevinné lidi.“

ADVENT

I na Vánoce se připravujeme. Jan Baptista připomíná proroka Izajáše: „Připravte cestu Bohu, aby k vám, do vašeho života, mohl vstoupit. Uvolněte mu místo.“

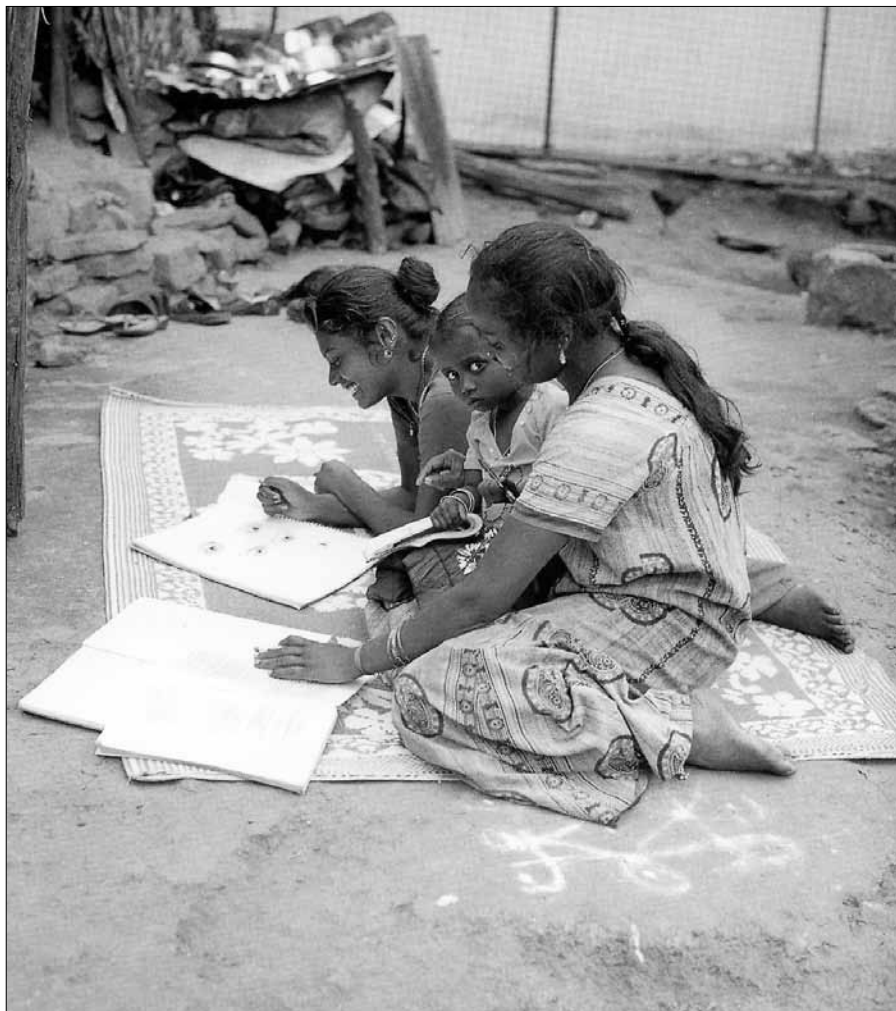
Saduceové – kněží a chrámový personál -prosazovali: „Nejdůležitější je chodit do chrámu, obětovat a klanět se Bohu.“ Farizeové hlásali: „Nejdůležitější je dodržovat přikázání, nehřešit a usilovat o zásluhy před Bohem“. Ježíš řekl: „Nejdůležitější jsou spravedlivé vztahy, obětavost. Láska se projevuje činem pro druhého.“

V neděli 16. prosince po adventním koncertu budeme slavit bohoslužbu smíření. Budeme nejprve naslouchat Ježíšovu podobenství o hřivnách. (Lk 19:11-28) Co miní hřivnou, kterou nám svěčuje k hospodaření?

Pak budeme prosit o odpuštění. Letos použijeme kající modlitby židů ze svátku Jom kipur – Den smíření. Židé se na tento veliký svátek velice připravují. Deset dní navštěvují příbuzné, přátelé a známé a prosí je za odpuštění. Vědí, že se nejprve musí smířit s lidmi, jinak nemohou prosit Hospodina o odpuštění toho, čím se provinili vůči němu.

Tuto kající modlitbu uvádíme:

„**B**ože náš a Bože našich otců, přijmi naši modlitbu a neskrývej se před našimi prosbami, vždyť se k Tobě neobracíme s drzostí a netvrdíme před Tvou tváří, Hospodine, Bože náš a Bože našich otců, že jsme spravedliví a že jsme nezhřešili, ale my a naši otcové jsme zhřešili. Jsme vinni, zrazovali jsme, loupili, pomlouvali, naváděli jsme k špatnosti, sváděli jsme k bezbožnosti, byli jsme svévolní, násilní, zlehčovali jsme lež, radili jsme špatnosti, klamali jsme, byli jsme lehkomyšní, vzbouřili jsme se, kleli, vzpírali se, provinili se, páchali špatnost, utiskovali jsme, byli jsme zatvrzelí, bezbožní, ničili jsme, špinili, podváděli! Opustili jsme Tvé dobré přikazy a zákony a není nám rovno! A Ty jsi spravedlivý ve všem, co se nám stane, poněvadž Ty jsi strůjcem pravdy a my jsme bezbožní! Co ti máme vykládat, Tobě, jenž na výsostech přebývá, a co před Tvou tváří vyprávět, jenž v nebi sídlíš, když znáš všechno skryté i zjevné? Ty znáš záhady světa a skryté tajnosti každého živáčka. Ty pronikáš až do vnitřností a zkoušíš ledviny a srdce. Není ničeho, co by

Foto: Petr Vacík SJ

Tamildádu, Indie, 2010, místní učitelka Chitra má o prázdninách na návštěvě svou sestru, také učitelku. Společně učí svou nejmladší sestru kreslit lidskou tvář a začínají od toho nejdůležitějšího: od očí...

Ti zůstalo skryto, a nic, co by uniklo Tvému zraku. Kéž tedy před tebou, Hospodine, Bože náš a Bože našich otců, vyvstane přání, abys nám odpustil přes naše hříchy a prominul nám přes naše viny a smířil se s námi přes naše špatnosti!

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili lží a klamem.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili úplatnou dlaní.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili nemístnými žerty.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili při braní a dávání.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili jedením a pitím.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili úrokem a jeho zúročením.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili hovory svých rtů.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili křivým pohledem.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili domýšlivým pohledem.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili drzým čelem.

Přes to všechno, Bože odpuštění, odpusť nám, promiň nám, smiř se s námi!

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili setřesením jha.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili nespravedlivým odsudkem.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili pronásledováním bližního.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili závistným pohledem.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili lehkomyšlností.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili tvrdostí jha.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili nadbíháním zlu.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili pomluvami.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili lživou přísahou.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili bezdůvodnou záští.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili zpronevěrou.

Přes hřích, jímž jsme před Tvou tváří hřešili necitlivostí srdce.

Přes to všechno, Bože odpuštění, odpusť nám, promiň nám, smiř se s námi!

KRIZE RODINY A JEJÍ KOŘENY

Jan Sokol

„Rodina je jedním z základních prvků lidské společnosti. Všichni jsme v nějakých rodinách vyrostli a představujeme si, že to jinak ani být nemůže. Je tomu tak doopravdy? Vždyť dnes se téměř každé druhé dítě rodí svobodným matkám...“

Těmito slovy začal svoji přednášku před více než stovkou mužů – křesťanů – profesor Jan Sokol na setkání v Křižanově na konci května letošního roku. Následující text shrnuje některé z jeho podnětů, které v přednášce zazněly.

Z nedávného sčítání lidu vyplývá, že 40% českých a moravských domácností se skládá z jednoho člověka. Téměř polovina lidí žije v domácnosti sama. To je přirozený důsledek toho, že tento životní styl je jednoduchý, pohodlný, že poskytuje nejvariabilnější možnosti kariéry, osobního rozvoje i pohodlí. Singles, jak jim říká sociologové, mají větší možnosti, mobilitu, nemusí se s nikým radit, nikdo na nich nezávisí a oni nezávisí na nikom jiném.

To platí, dokud je člověk zdravý. Když zestárne a začnou bolet stáří, je tomu jinak. Asi všichni známe případy nešťastných osamělých, starých lidí, o které se nikdo nestará, „o které se má starat stát“. Mnozí z nich se snaží do posledních sil bojovat s osudem sami, jiní přicházejí do domovů důchodců, kterých je stále málo a které stát pravděpodobně v téhle formě nebude moci udržet.

Pro zemědělce byla rodina nezbytná podmínka. Hospodář potřeboval hospodyně. Hospodyně potřebovala hospodáře a oba dva potřebovali děti. Tohle všechno je dnes pryč. Zemědělstvím se u nás dnes živí přibližně 4 % obyvatel. A když se podíváme po okolních zemích, demografický růst zaznamenávají právě zemědělsky orientované společnosti.

Rodinné statky

Rodina, tak jak jsme ji znali a jak ji známe, neprožívá lidstvo od nepaměti. Pevná vazba ženy, muže, dětí a nejbližšího okolí souvisí s epochou, kdy lidé žili usedlým způsobem – pastevečtím, zemědělstvím (tzv. neolitická revoluce). Taková soběstačná hospodářská rodina vznikla někdy před deseti dvanácti tisíci lety. Rodina tedy nevznikla ze vzájemné lásky, ale jako minimální soběstačná jednotka, která na nikom dalším příliš nezávisela. S tímto obdobím souvisí mnoho rysů naší kolektivní zkušenosti – představa soukromí, kam nemů-

že zasahovat ani stát, představa rozděleného majetku. Člověk obdržel život v rodině, vyrůstal v ní a nejstarší syn se připravoval na to, že jednou za ni převezme odpovědnost a bude se o ni muset postarat. Člověk se takto naučil plánovat a myslet na to, že hospodářství jednou předá nástupci. Dnes bychom řekli, že se naučil starat o vzdálenější budoucnost, investovat. I další schémata, která nám připadají samozřejmá, pocházejí z této doby, např. dědictví, odpovědnost mezi generacemi, plánování až za smrt.

Ještě v devatenáctém století se nemluvilo tolik o rodinách jako o hospodářství. Předpokládalo se, že počet těch hospodářských jednotek – statků bude navždy setrvalý. Navenek rodiny zastupoval hospodář. Muž se nemůže od rodiny vzdálit, protože by vlastně „opustil rodinný podnik“, za který odpovídá a je povinen postarat se o dědice. Toto uspořádání bývá mylně považováno za útlak žen, ale možná šlo o „trik“ stabilizující muže v domácnosti. Také bývalo žádoucí, aby v rodině bylo více dětí – jako pracovní síla.

Současná rodina

Dnešní rodiny jsou tzv. jádrové – zahrnují pouze rodiče a děti. Patří k nim nepochybně výlučný vztah rodičů. Ale vnější situace rodiny je zcela odlišná, všechny praktické důvody vlastně mluví proti dlouhodobému rodinnému svazku. Vlastně je přirozené, že

diny a role otce v ní. Podle psychologů je role muže klíčová v tom, aby učinil šťastnou ženu, která pak dokáže toto rozpoložení přenést na celou rodinu. To se týká všech rovin vztahu rodičů včetně sexuality, která dnes má větší význam než dřív. Nemůžeme dnes rozumně hájit omezení sexuality jen na plození dětí. Lidská sexualita je od počátku něco víc, je to součást vztahu a vzájemné komunikace. Moderní rodina je instituce, kdy se dva lidé sobě navzájem svěří – a přitom k tomu ne-mají žádný racionální důvod. V tom je ne-utušená velikost rodiny, která je zároveň ideálním předobrazem všech lidských institucí. I v nich si bereme na odpovědnost druhé lidi bez toho, aniž bychom věděli, jaké to bude mít důsledky.

Z tohoto úhlu pohledu je pochopitelné, že mladé lidi zajímá především sexualita, že věrnost chápou ve vztahu k tomu, koho milují, a tedy jim nebrání partnera změnit. Zároveň je zřejmé, že budoucnost naší společnosti souvisí s tím, kolik dětí se narodí do láskyplného prostředí úplné rodiny a kolik do různých neutěšených situací. Kolik dětí zažije prostředí, kde se o ně někdo bude zajímat, starat a později jim dá svobodu.

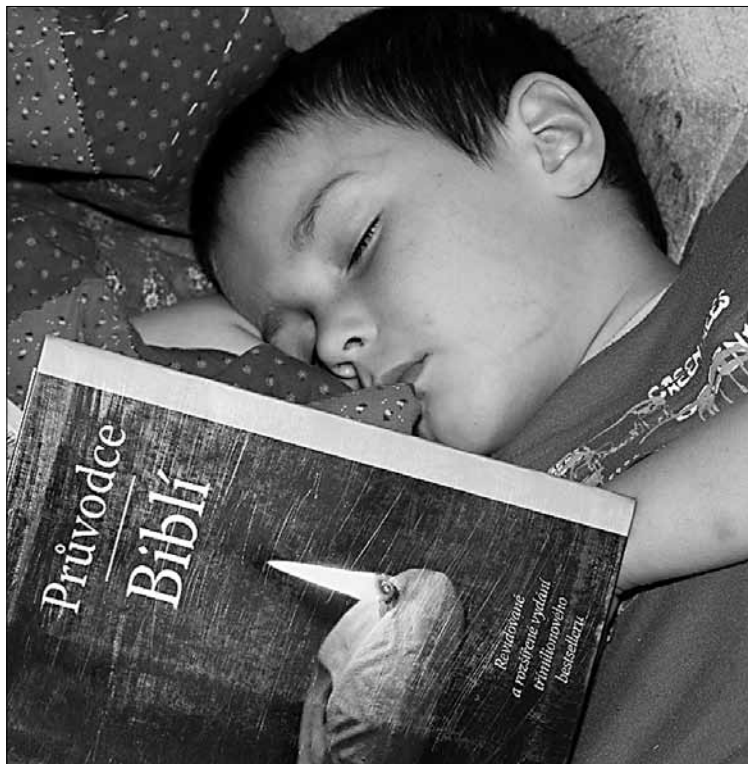
Co předat dětem?

Moderní společnost klade velký důraz na seberealizaci, na svobodu jedince. To nebylo dlouho ani v křesťanském prostředí naplno pochopeno. Jsem přesvědčen, že lidskou svobodu zakládá samo stvoření. Člověk má být k obrazu Božímu. V čem se mu můžeme podobat? V tom, že člověk je svobodný a že je také tvůrcem – Bible říká, že člověk byl vyzván Bohem, aby dal zvířatům jména. Ve třetí kapitole knihy Genesis pak lidé jedí ovoce za zakázaného stromu. Neměli to dělat, ale mohli se tak rozhodnout – čili měli svobodu.

Úkolem moderní rodiny je nejen připravit novorozenému dítěti postýlku, ale také je připravit na život v odpovědné svobodě. Na život, který přináší stále více možností, v nichž ale nemusí spočívat ani štěstí, ani svoboda. Francouzský spisovatel André Gide si v tomto smyslu kdysi poznamenal, že štěstí nepochází ze svobody, ale z přijetí úkolu. Křesťanství máme chápat jako neobyčejný dar, jako dar ži-

votního úkolu a smyslu. Křesťan ví, že není na světě proto, aby se mu dařilo dobře, ale proto, že má nějaký úkol před Bohem a před druhými lidmi. A to je jeho cesta ke štěstí. Pokud se nám toto podaří dětem předat, nedělal bych si o ně příliš velké starosti, ať už jejich životní cesta bude vypadat jakkoliv.

UNIVERZUM 3/2012

tam, kde se přechází na „zaměstnanecký způsob“ obživy, klesá počet sňatků a funkčních manželství a rodin.

Zároveň víme, že není lepší prostředí pro výchovu dětí než v tzv. úplné rodině. Jak se dají dnešní rodiny stabilizovat? Jak posílit soudržnost rodiny?

Nemáme jednoduchý jedinečný model ro-

„Poláci jsou antisemité“, jsme mnohokrát slyšeli. Poláci se nakonec vůči tomuto nepřijemnému nařčení postavili poctivě a rovně. Ukázalo se, že opravdu mnoho Poláků za války Židům uškodilo, ale také veliké množství Poláků Židům pomohlo. „Pravda vás osvobodí“, řekl jeden žid.

POLÁCI A ŽIDÉ V PEKLE OKUPACE

Piotr Zychowicz

Ti, kteří v Polsku za války pomáhali Židům, museli překonávat mnohem větší překážky než pomocníci Židů v jiných okupovaných státech. Přesto dnes největší počet Spravedlivých mezi národy pochází právě z Polska.

V létě 1942 ve varšavském ghettu vrcholil „Grossaktion Warschau“ - masové deportace Židů do vyhlazovacího tábora v Treblince. Ve stejnou dobu katolická spisovatelka Zofia Kossak-Szczucká píše emotivní manifest, v němž pranýřuje lhostejnost Poláků, západních mocností, a dokonce i západní židovské diaspory vůči šoa. „Umírající Židé jsou obklopeni Piláty, kteří si nad nimi umývají ruce. Toto mlčení nelze dále tolerovat. Kdo neodsoudí zločin - souhlasí s ním.“ Krátce poté se Kossak-Szczucká stane jednou ze zakladatelek Rady pro pomoc Židům, s konspiračním názvem Żegota, působící v rámci struktur Polského podzemního státu řízeného exilovou vládou v Londýně - jediné organizace svého druhu v okupované Evropě.

Zde spočín

Podle legendy Židé prchající ve středověku a raném novověku ze západní Evropy pochopili název Polsko jako hebrejské „po-lin“, tedy „zde spočín“. V průběhu staletí se území polsko-litevské Rzeczpospolite skutečně stalo největším centrem aškenázské diaspory na světě s jinde nevídanou mírou autonomie a města jako Vilnius, Lublin či Krakov byla hlavními středisky židovské kultury a vzdělanosti. Intimní sžití Poláků a Židů osvětlují slova spisovatele Zygmunta Kraszewského: „Víte, co činí nějaké město polským městem? Židé. Když je přestanete potkávat, znamená to, že jste se ocitli ve zcela cizí zemi, a cítíte - tak zvyklí na jejich přítomnost -, že zde chybí něco zcela zásadního.“ I meziválečné Polsko představovalo se svými třemi a půl miliony Židů největší diasporu v Evropě. Mozaika židovských politických stran - od socialistů k ortodoxním stranám a od sionistů k příznivcům teze, že Polsko je „novým Izraelem“, si v ničem nezadala s pestrostí dnešního Knesetu.

Dvě komunity žily na jednom území spolu a zároveň odděleně: asimilace začala mnohem později než například v českých zemích a ještě v roce 1939 většina židovské populace žila v ortodoxních komunitách v omezeném kontaktu s ostatními spoluobčany. V dobách

rodících se nacionalismů tato na první pohled patrná odlišnost vedla i k rostoucímu napětí mezi oběma komunitami, soutěžícími především na ekonomickém poli. Začátek druhé světové války tuto bariéru ještě posílil. Namísto jazykových a kulturních hranic se zde objevily zcela reálné hranice ghatt, které Židy a Poláky oddělily. Umocňovala je i německá propaganda, plánovitě zaměřená na rozdmýchávání antisemitských nálad na straně jedné a strachu z „polských pogromů“ na straně druhé.

Slovy někdejšího předsedy Knesetu Szewacha Weisse se „Polsko, země, která po staletí byla pro Židy azylem před pronásledováním, stala místem jejich vyhlazení - změnila se v zamrzlé jezero židovské krve.“ První tvrzení zde souvisí s druhým: hlavním důvodem, proč se vyhlazovací mašinerie holokaustu soustředila na zabraném území Polska, byla logistika: zde žilo nejvíce Židů. Druhým faktorem pak byla skutečnost, že Němci měli osudy obyvatel této země bezezbytku ve svých rukou. Polsko bylo jedinou okupovanou zemí, kde nevznikla kolaborantská vláda, která - jak tomu bylo v Evropě od Řecka až po Francii - by mohla v mnoha ohledech proces vyhlazování zdržovat.

Diskusi o polsko-židovských vztazích v době holokaustu, pokusu o vyhlazení Židů v celé okupované Evropě, nelze pochopit bez přihlídnutí k extrémnímu charakteru nacistického teroru v Polsku, především ve srovnání se západní Evropou - Dánskem, které slouží za příklad zemí, v nichž společnost v této zkoušce „obstála“. Některé oblasti Generálního gouvernementu vytvořeného na části polského území, které nebylo připojeno k Říši, v podstatě ani na okamžik nepřestaly být válečnou zónou. Po celou dobu války zde obyvatelé žili v atmosféře srovnatelné v českém kontextu s několika měsíci běsnění během heydrichiády. V září 1939, ještě v době trvajících bojů, zahájily obě okupační mocnosti, třetí říše a Sovětský svaz, proces likvidace národních elit. Na polském venkově - především na východ od Visly, tedy zároveň v oblasti nejhustšího židovského osídlení - působilo vedle německé armády několik různých ozbrojených odbojových organizací: od polských až po ukrajinské nacionalisty, od komunistů po vojáky „londýnské“ Zemské armády, které všechny bojovaly proti Němcům, ale často i proti sobě. Pokud k tomu všemu přidáme obrovskou míru kriminality způsobenou válečným zbídačením společnosti, snadným přístupem ke zbraním a „nízkou hodnotou“ lidského života, získáme obraz všudypřítomného strachu, nejistoty a násilí. V tomto světě ti nejslabší - uprchlíci z židovských ghatt - byli logicky i nejvíce zranitelnou skupinou.

„Vražda nebo udání Žida byl snadný způsob, jak se rychle obohatit a zlepšit svou materiální situaci. Účast v honech na Židy a aktivní podíl na jejich pronásledování byly materiálně podporovány a odměňovány ze strany Němců. Drobné peněžní obnosy, alkohol,

cukr, cigarety. Počítalo se však především s tím, že se obohatí z toho, co měli Židé u sebe. Hotovost nebo klenoty. Ba dokonce oblečení nebo obuv často znamenaly hodnotnou kořist,“ říká dr. Alina Skibilská z varšavského Centra zkoumání holokaustu.

Různé stodoly

Obzvláště drastický byl průběh konfliktu mezi Poláky a Židy ve východní části tehdejšího polského území. Zatímco individuální zločiny byly motivovány nejčastěji touhou po snadném zbohatnutí, zde se ke složitému střetu polsko-židovských stereotypů připojovaly ještě čerstvé vzpomínky. Když na tato území 17. září 1939 vstoupila Rudá armáda, levicově naladěná část židovského obyvatelstva změnu nadšeně vítala. Bolševikům se stavěly slavobrány a vznikaly milice, které odzbrojovaly a občas dokonce zabíjely polské vojáky a odstraňovaly polské státní symboly.

O spolupráci s těmito Židy a zástupci dalších národnostních menšin - v souladu s postupem prověřeným v jiných částech impéria - se opírala sovětská vláda v letech 1939 až 1941 při potlačování místního odporu např. pomocí hromadných deportací na Sibiř v roce 1940. Není třeba dodávat, že oběťmi těchto nucených vysídlení byli velmi často také občané židovského původu. Na okupovaných územích však sílila zkreslená představa o Židech jako kolaborantech, již po obsazení území Němci v červnu 1941 začala okamžitě přiživovat nacistická propaganda.

Ačkoli ti, kteří se přímo podíleli na sovětském aparátu teroru, uprchli spolu se stahující se Rudou armádou na východ, ke slovu se dostal princip kolektivní viny. Za německé podpory pak došlo v řadě městeček k brutálním pogromům. Nejznámější se odehrál v Jedwabnem, kde místní Poláci ve stodole upálili více než 350 svých židovských sousedů a následně rozkradli jejich majetek. Část z nich před popravou nutili pochodovat s Leninovou bustou.

V den odhalení památníku v Jedwabnem v červenci 2001 prohlásil tehdejší velvyslanec Izraele Szewach Weiss: „Měl jsem to štěstí znát jiné stodoly, stodoly, v nichž byli Židé ukrýváni. A jiné sousedy - díky nimž dnes mohu stát mezi vámi.“ Polsko se chlubí největším počtem Spravedlivých mezi národy - více než šesti tisíci z celkových dvaceti čtyř tisíc. Historik Gunnar Paulsson spočítal, že reálný počet lidí, kteří se podíleli na pomoci Židům, mohl dosahovat až tří set tisíc. Ve Varšavě se na záchraně Židů aktivním způsobem podílelo 7 až 9 procent obyvatel. „Profesionálních“ vyděračů a udavačů Židů, kteří často pocházeli z kriminálního podsvětí, bylo oproti tomu necelé jedno procento. Toto vše se odehrávalo v podmínkách opět nesrovnatelných s realitou západní Evropy: podle německých vyhlášek měl být každý Polák, jenž poskytne útočiště uprchlíkovi z ghatta, potrestán smrtí. Týkalo se to nejen těch, kdo pomáhali, ale také celé jejich rodiny - rodi-

čů, sourozenců, manželky, děti. A nebyly to jen plané výhrůžky. Podle historiků bylo za pomoc Židům zavražděno Němci minimálně tisíc Poláků.

Ves Markowa je podobně velká jako Jedwabne. I zde žili Poláci po staletí vedle Židů. Četníci zde v březnu 1944 zastřelili manžele Ulmova a jejich šest malých dětí ve věku od jednoho roku do osmi let. Společně s nimi zemřelo osm jejich židovských sousedů, které ukrývali a živili. Během poprav jeden z četníků křičel: „Dívejte se, jak chcípne každá polská svině, která bude ukrývat Židy!“ K podobnému masakru došlo také 6. prosince 1942 v Ciepielově. Tam Němci popravili nebo upálili tři polské rodiny zapojené do ukrývání Židů, celkem 21 osob, většinou dětí. Šestnáctiletá Janině Kowalské se podařilo - ač byla osklivě popálená - dostat z hořící budovy ven. Snažila se utéct, ale po sérii výstřelů z automatické pistole padla mrtvá k zemi. Poté četníci chytili zavražděnou dívku za vlasy a vhodili ji zpět do plamenů.

Účelem těchto krutostí bylo nejen potrestat ty, kteří porušili německé vyhlášky, ale především zastrašit celý zbytek společnosti. Přesto však až do konce války tisíce Poláků skrývalo své židovské spolubýdce. Například ve zmíněné Markowě se u dalších rodin konce války dočkalo sedmnáct židovských uprchlíků.

Spojenci nechtěli věřit

„Zkuste si to prosím být jen přestavit. Vystavili byste kvůli cizím lidem smrtelnému nebezpečí svůj vlastní život i život svých blízkých? Děti, sourozenců, rodičů? Jak bychom se v takové situaci zachovali my? Byli bychom připraveni tolik se obětovat a tolik riskovat? Popřemýšlejme o tom dříve, než začneme prohlašovat, že toho Poláci udělali málo“, říká známá izraelská spisovatelka a bývalá vězenkyně v Auschwitzu Miriam Akavia. K tomu, abychom někoho poslali na smrt, stačilo v podmínkách okupace často jedno gesto. Pro záchranu židovského uprchlíka bylo zapotřebí dlouhodobého úsilí často i desítek lidí. I tyto praktické důvody motivovaly skupinu žen v čele se zmíněnou Kossak-Szczuckou ke zřízení Rady pro pomoc Židům a získání oficiálního uznání této organizace ze strany orgánů „podzemního státu“. Záchrana uprchlíků z gheta představovala v podmínkách okupace gigantický logistický úkol: hledání vhodných úkrytů, výrobu falešných dokladů, zajištění potravin a léků. Na „árijské“ straně Varšavy se během války skrývalo celkem 20-28 tisíc Židů, z nichž více než polovina byla nějakým způsobem spojená s aktivitami organizovaných sítí pomoci, především Židovského národního výboru a (s ním spolupracující) Žegoty.

Díky plné podpoře podzemního státu Žegota mohla navázat na již existující individuální pomoc a rozšířit ji. Kspirační tiskárny pomohly například připravit celkem kolem 40 tisíc falešných dokladů pro židovské uprchlíky, významná účast katolických členů Žegoty přispěla ke skvělým kontaktům s církví. Především kláštery a výchovné instituce provozované ženskými řádami poskytovaly úkryt nejpočetnějším skupinám dětí, faráři potom ve velkém vystavovali potvrzení o křtu - dokument, který mohl zachránit život. Díky této spolupráci, zahrnující desítky až stovky osob, se neznámější postavě spojené s Žegotou - vedoucí „dětské sekce“ Ireně Sendlerové - podařilo zachránit před smrtí asi dva a půl tisíce dětí z varšavského gheta. Vznik Žegoty by nebyl možný bez velmi konzistentního postoje Polského podzemního státu řízeného Zemskou delegaturou exilové londýnské vlády. Členy rady se stali zástupci všech politických uskupení uznávajících londýnskou vládu (tedy mimo komunistů) a k účasti byli přizváni také zástupci židov-

Ruiny varšavského gheta z r.1945

ských organizací působících v utajení na árijské straně. Výrazná byla snaha ovlivňovat nálady ve společnosti konspiračním tiskem, který během celé války opakovaně publikoval výzvy k účasti na pomoci Židům, apelující střídatě na křesťanské svědomí a vlastenecké citění čtenářů - pomoc Židům byla vnímána jako součást boje proti okupantům. Byl také zaveden a podle rozsudků vykoná-

ván trest smrti pro vydávatele a udávatele Židů. Polská exilová vláda v Londýně se stala hlavním prostředníkem v komplikovaném procesu seznamování Západu s holokaustem. Od začátku opakovaně informovala o krutých osudech Židů na území okupovaném Němci. Na podzim 1942 na Západ pronikl kurýr polského odboje Jan Karski. Předtím byl v rámci své mise propašován do varšavského gheta a dostal se v převleku i do jednoho z koncentračních táborů.

Karski sestavil mrazivou zprávu o holokaustu, poprvé zveřejněnou formou memoranda polské vlády dne 10. prosince 1942. V roce 1943 se vydal hledat pomoc do Spojených států. Tam se setkal s prezidentem Franklinem Delano Rooseveltem a řadou dalších předních amerických politiků. Ani jeden z nich mu však nechtěl uvěřit. Vyprávění Karského o vraždění Židů považovali za polskou protiněmeckou propagandu a ignorovali ho.

Příznačný je rozhovor, který polský vyslanec vedl se soudcem Nejvyššího soudu USA Felixem Frankfurterem. Američan si nejprve v klidu vyslechl, co má Karski na srdci, a vzápětí konstatoval, že mu nevěří. „Myslíte si, že vám lžu?“ zeptal se Karski pobouřeně. „Neříkám, že vám nevěřím. Říkám, že vám věřit nechci. V tom je velký rozdíl,“ odpověděl soudce.

LN 10.11. 2012

V Polsku žilo před válkou nejvíce Židů v Evropě. Z 3,3 milionu Židů v Polsku nacisté zavraždili 3 miliony (90%, což odpovídá ztrátě v českých zemích - 80 tisíc z původních 90 tisíc).

Titul „spravedlivý mezi národy“, udíleného Státem Izrael, získalo 6339 Poláků (118 Čechů a 525 Slováků). Tam, kde byli Židé nejvíce ohroženi, se našla i největší pomoc.

Nejméně Židů ztratilo Dánsko (pod 1%). V září 1943, když chtěli nacisté deportovat 8000 dánských Židů „na východ“, je dánský odboj v noci převezl na malých lodkách do neutrálního Švédska. Podobné se za holokaustu zachovalo skvěle Bulharsko. Bylo sice formálně

spojencem Německa, ale „své“ Židy vydat odmítlo. Postavili se tomu ministr spravedlnosti Dimitar Pešev i metropolita pravoslavné církve Štěpán.

Protipólem Bulharska byl Tisův slovenský štát. Ten byl nejenom spojencem Německa, ale za transporty „svých“ Židů ještě platil (500 marek za osobu) - samozřejmě z prostředků Židům ukradených.

AKTUALITY

Navštěvovat nemocné v Adventě bude pan farář v týdnu od 3. do 7. prosince. Kdo má zájem, nahláste se na tel.: 731 402 236.

Mikuláš přijde na nedělní bohoslužbu na Orlici v neděli 9. prosince v 10.15 h.

Adventní koncert a bohoslužba smíření

v neděli 16. prosince v 15 h. v kostele sv. Václava v Letohradě. Vodítkem nám bude podobensství o hřivně (Lk 19:11-28).

Betlémy z Třebechovic v městském muzeu 2.12.-22.12. po-pá 8-11 11:30-16, so 8-11 h. Vstupné: děti do 5 let zdarma, děti a důchodci 15 Kč, dospělí 20 Kč.

Vánoční koncertík žáků ZUŠ A. Muchy 4.12. v 17 h. - zámek, koncertní sál ZUŠ Vstupné dobrovolné

Setkání důchodců města 6.12. 14:30 h. - Orlovna na Orlici

Výstava z polského města Bardo malířství, výstava řezbářských prací 10.12.2012 - 31.3.2013 - zámek Vstupné: zdarma www: <http://www.bardo.pl>

Vánoční koncert ZUŠ 12.12. v 17 h. Dům kultury Vstupné: 90 Kč dospělí, 50 Kč studenti a důchodci, děti do 15 let zdarma www: <http://www.zusletohrad.cz>

Malé vánoční setkání pěveckých sborů Petrklíč a Canzonetta 19.12. - 17h. evangelický kostel

Rozsvěcení vánočního stromu na Kunčicích 23.12. - před budovou Kampelického

Vánoční koncert Corale (žambereckého gymnázia) 27.12. v 18 h. v kostele sv. Václava v Letohradě.

Život Boží křtem přijali

- 4.11. Darina Svobodová
- 11.11. Tereza Doležalová
Antonie Vajrauchová

ZÁPIS Z FARNÍ RADY 21.listopadu

300 let Kopečkové pouti - ředitel informačního centra pan Moravec zpravil pana faráře o programu. Pozveme paní Janu Zamazalovou, členku městské rady, aby nám objasnila plán podrobností připravované akce. Na poutní bohoslužby pozveme pana biskupa a kněze, kteří pocházejí z naší farnosti. O dalším programu budeme jednat.

Schůzka rodičů dětí, které by mohly jít poprvé ke Stolu Páně, byla hojně navštívená.

VÁNOČNÍ VÝSTAVA HISTORICKÝCH BETLÉMŮ A ODPOLEDNÍ ADVENTNÍ KONCERT NA TVRZI ORLICE V LETOHRADĚ

Adventní koncert - nádvoří tvrze na Orlici 15.12. 13:30 h. Schola - dětský sbor Dolní Čermná, 14 h. Sbor z hor - smíšený sbor z Rokytnice v Orl.H., 14:45 h. Duo Ťuk - Jaroslav Moravec a Lucie Luxová, 15:15 h. Campanula - smíšený sbor Dolní Dobruč. Návštěva zdarma. www: <http://www.tvrzorlice.cz>

Výstava betlémů - 15.12.-30.12. 13-18 h. (kromě 24. a 25.12.) Vstupné je 50 Kč. www: <http://www.tvrzorlice.cz>

Můžete vidět staré betlémy, které v našem regionu dosud nebyly vystaveny. Například unikátní betlém, který je široký 4 metry, byl naposledy vystaven v České Třebové již před více než 15ti lety. Jelikož se jedná o mimořádné dílo českořebovského občana, je jistě potřebné podat o jeho tvůrci a historii výroby betlému více informací. Podrobně jeho dílo popsal Jan a Martin Šebelovi v publikaci „Z betlémařské tradice České Třebové“ v roce 2006: „Mezi tvůrce betlémů se řadí také drážní zaměstnanec Karel Vít Tomeš (29.9. 1886 – 27.4. 1949) z Chelčického ulice na Křibu, otec známého českořebovského výtvarníka Karla Tomše. Karel Vít Tomeš vytvořil pouze dva betlémy, které však představují jeden z vrcholů českořebovského betlémářství. Snad pro jejich unikátnost a nevšední krásu se oběma betlémům dostalo od jejich obdivovatelů neoficiálních názvů. První z nich zvaný „Orientální“, byl vytvořen v meziválečném období v průběhu patnácti let. Je pozoruhodný věrným zpodobením krajiny Blízkého východu, který Karel Tomeš jako příslušník c.k. námořnictva na lodi S.M.S. Erzherzog Karl v r.1907 navštívil. Ze členů posádky byla sestavena expedice, s níž poznal mj. i město Betlém a další místa, spojená s narozením Páně a jeho dalšími osudy. V průběhu cesty si Karel Tomeš vedl podrobný deník, nazvaný „Životopis z vojny

1905 -1909“, dodnes ve dvou rukopisných exemplářích dochovaný, v jednom případě doplněný dobovými místopisnými pohlednicemi, v druhém případě vlastnoručními kresbami orientální krajiny, architektury i oděvů a způsobu života domorodců. Při pozdější tvůrčí práci na svém betlému mohl vycházet z poznání reálií a přiblížit se maximálně skutečnému dějišti zrození Krista.

Karel Tomeš byl samoukem a na své cestě k dokonalosti musel překlenout nesnadné počáteční období. Přírodou výtvarně nadaný muž vyzkoušel různé techniky od klasických papírových figurek, které vídal na starých třebovských betlémech, přes dvojrozměrné postavičky ze slabých dřevěných destiček až k plastické dřevorezbě. Tak dospěl ke skutečnému mistrovství, které dodnes na jeho postavičkách obdivujeme. Figurky nepůsobí staticky a všichni ti arabští rolníci, pastýři a řemeslníci i se svými ženami a dětmi i domáci a exotická zvířata jsou věrně zachyceni při své běžné činnosti tak dokonale, že snad nenalezneme dvě postavičky ve stejné fázi pohybu. Touha po dokonalosti vedla Karla Tomše i k takovým detailům, že na vlastní manželce aranžoval velké šátky a jiné textilie, aby mohl zachytit skutečně řasení látky na lidské postavě. Čtyři metry dlouhý betlém je zabydlen více než třemi sty cca 15 cm vysokých nádherných polychromovaných figur z lipového dřeva. Betlém byl po patnáctileté práci dokončen v předvečer II. světové války. Pro snadnou stavbu i opětovnou demontáž je sestaven ze sedmi stavebních celků. Betlém byl veřejnosti představen na výstavě v roce 1947.“

Na tvrzi bude současně 12.-30.12. „**Soutěž o nejkrásnější letohradskou vánočku**“.

- Hodnotné ceny, přihlásit se může kdokoliv, pravidla soutěže: www.tvrzorlice.cz.

Ale většina rodičů na bohoslužby nechodí. Nejde jen o jednu slavnost dětí. Nejdůležitější naší slavností je společné jídlo u rodinného stolu. Bohoslužba je také setkáním přátel; společně nasloucháme, mluvíme, máme co slavit. K tomu děti zveme.

Křest dětí - Základním křtem je křest dospělého. Ten je před křtem 1-3 roky uváděn do křesťanského způsobu života. Děti smíme křtít jen zaručí-li se rodiče před církví, že děti povedou k přátelství s Bohem. K tomu rodičům nabídneme přípravu „jak objeovat dětem boží přátelství“.

To platí i pro rodiče, kteří chtějí křtít v jiné farnosti. Je důležité, aby měly děti dobré kamarády. Budou je mít ale v cizí farnosti?

Žehnání adventních věnců - 1.neděle adventní, zároveň sbírka na Charitu

Navštěvovat nemocné - bude pan farář od 3. do 7. prosince.

Mikuláš - přijde na nedělní bohoslužbu na Orlici v neděli 9. prosince v 10.15 h.

Adventní koncert a bohoslužba smíření - v neděli 16. prosince v 15 h. v kostele sv. Václava v Letohradě.

Vánoční koncert Corale (žambereckého gymnázia) 27.12. v 18 h. v kostele sv. Václava v Letohradě.

Přípravy na Vánoce - v kostele poprosíme o pomoc při stavění betlémů a stromu.

Zpívání u jeslí - 26.12. v 15 h. v kostele sv. Václava v Letohradě.

Kaple na „Kopečku“ - V minulém Okénku jsme psali: „Ministerstvo kultury nám posílá mimořádný příspěvek 420.000 Kč na opravu kaple Jana Nepom. Radujte se s námi, ministerstvo tuto částku zvýšilo na 1.072.000 Kč. S požadovanou finanční spoluúčastí Města a dárců se nám tak letos podaří pokrýt celou střechu kaple.

Farní les - Pan Paďour se mnoho let o les stará, nabídl se, že zajistí vytyčení hranice lesa. Velice mu děkujeme za jeho práci a pomoc.

Práce pro farnost – děkujeme každému, kdo nabídne farnosti jakoukoliv pomoc.

Restituce (částečného odškodnění ukradeného majetku) - za měsíc se dozvíme, zda bude muset žádat o pozemky každá farnost nebo požádá biskupství. Časem přestaneme být závislí na státu. Ten přestane hradit platy duchovních a zřejmě bude časem omezovat příspěvky na opravy. Nás čeká hospodaření s majetkem. Kdo nabídnete pomoc?

Posvícenská sbírka v Lukavici na splácení dluhu za převěšení lukavického zvonu vynesla 2.300 Kč. Dárcům děkujeme.

FR příště 11.12. v 19 h. na faře. Pozveme paní Janu Zamazalovou a pana Dolečka – kostelníka z Lukavice.

zapsala Jana Skalická

RODINNÉ CENTRUM MOZAIKA v prosinci

HERNA otevřena: po – pá: 8-12 h.

pondělí: 9-11 h. RODINNÉ INSPIRACE

Inspirace rodičů a prarodičů k posilování rodinných vztahů, komunikaci a trávení společného času. Vede paní Pavla Zamazalová a Helena Poláčková.

úterý a středa: 8-12 h. MOZAIKOVÉ DOPOLEDNE /pouze pro účastníky kurzu - i pro dospělě/

Sdílení výchovných zkušeností, starostí, problémů a radostí s ostatními rodinami.

čtvrtek:

6.12. od 9 h. JAK NA TO - KVAŠENÁ ZELENINA

přineste s nakrouhanou zeleninu vhodnou pro kvašení (mrkev, celer, petržel, cibule, zelí, ředkev, červená řepa, dýně, Hokaido, kedlubnu, křen, sůl, kmín atd.), 4l sklenici. S Veronikou Peteráčovou si naložíme zeleninu - zdroj vitamínů na zimní období. Vstupné 20 Kč. Dětem je k dispozici herna.

13.12. od 9 h. TVOŘIVÁ DÍLNA - LINO RYT

S Ivetou Kočovou si vytvoříte originální výrobek, vhodný i jako dárek. Doneste si jednobarevný textil, na který budete chtít linoryt aplikovat. Tašky si můžete zakoupit v RC. - Základní cena 20 Kč. Dětem je k dispozici herna.

20.12. od 9 h. PORADNA PRO OSLAVU SILVESTRA

- rozpočet, historie apod. Vstupné 20 Kč.

pátek – 10-11 h. CVIČENÍ NA MÍČÍCH

Pro všechny generace, začátečníky i pokročilé, také pro těhotné ženy a maminky po porodu. Omezí bolesti zad, působí příznivě na oblast pánve, posílí ochablé svalstvo, podpoří správné dýchání, šetří klouby, vylepší fyzickou kondici. Vede paní Hana Štěpánková, Vstupné 30 Kč. Děti si mohou hrát v herně.

PROSINEC VE STREETU

POZOR! NZDM se zavírá již 17.12., znovu otevíráme 2.1. 2013.

V prosinci si u nás můžete vyrobit vánoční přáníčka pro Vaše nejmilejší.

Zveme širokou veřejnost k nahlédnutí do našich nových prostor. Rádi Vám o NZDM povíme více, přijďte a nebojte se zeptat.

Spokojené prožití vánočních svátků přeje

Iveta Kočová a Václav Neruda

AKCE V PROSINCI V CENTRU POD STŘECHOU

BURZA HRAČEK

3. - 4.12. 10-17 h. výběr hraček
6.12. 10-18 h. prodej hraček
7.12. 10-16 h. prodej hraček 11.12. 10-18 h. výdej hraček
od 10 h do 18 h výdej hraček

Do prodeje vybíráme pouze kompletní nepoškozované čisté hračky. Manipulační poplatky za hračku činí 1 Kč/ks.

Velké věci nám z kapacitních důvodů, prosíme, nahlaste tel. 731 402 336, nebo e-mailem podstreichou@seznam.cz). Vzhledem k omezeným prostorům mají pracovníci CPS vyhrazené právo na předčasné ukončení výběru hraček.

MIKULÁŠ 5.12. od 16 h. - pro rodiče a děti předškolního a mladšího školního věku. Maminky mohou přispět nějakou dobrotou na stůl.

Do Centra zavítá Mikuláš, anděl a čert. Naším prostřednictvím můžete dětem předat balíčky označené celým jménem!

Poplatek 20 Kč/1 dítě

VÁNOČNÍ POZEZENÍ PRO MAMINKY, TATÍNKY A DĚTI

19.12. od 16 h. si přijďte v klidu vychutnat vánoční atmosféru nad kávou, čajem a cukrovím. Zatímco si Vaše děti pohrají v herně, můžete si za zvuku koled popovídat a vydechnout od předvánočního shonu.

Vstupné: cukroví či jiné dobrotky + 20 Kč celá rodina.

Od 24.12.2012 do 1.1.2013 RC UZAVŘENO

kontakty: tel.731 402 336, email: podstreichou@seznam.cz, www.uo.charita.cz, facebook: rodinnécentrummozaika

TISKOVÁ ZPRÁVA ze dne 21.11. 2012

V prvních lednových dnech proběhne v našich obcích a městech tradiční Tříkrálová sbírka. Už potřinácté navštíví naše domácnosti tři králové s přáním štěstí, zdraví a pokoje tomuto domu (písmena K+M+B nade dveřmi). Všem občanům dají také možnost prostřednictvím organizací Charit přispět potřebným.

Tříkrálová sbírka, kterou Oblastní charita Ústí nad Orlicí organizuje v orlickoústeckém regionu patří k největším v celé královéhradecké diecézi. To je možné jen díky stovkám obětavých dobrovolníků, kteří se sbírkou pomáhají v místě svého bydliště. Sbírkou si získala důvěru lidí a díky ní se Oblastní charitě daří podporovat některé služby.

Ve sbírce za rok 2012 vybralo v našem regionu 453 skupinek celkem 1.983.257,- Kč. 65 % z výtěžku zůstává Oblastní charitě a tato částka byla použita v souladu se záměry na provozní náklady občanské poradny, služby „Šance pro rodinu“, Rodinného centra Kopretina Sloupnice, Centra pod střechou Letohrad, charitní ošetrovatelské služby, materiálové vybavení Centra sociálních služeb Lanškroun a přímou pomoc.

Záměry použití 13. Tříkrálové sbírky jsou pro rok 2013 tyto:

- provozní náklady občanské poradny
  - provozní náklady služby „Šance pro rodinu“
  - stavební úpravy zázemí pro charitní ošetrovatelskou službu v Ústí n.O.
  - stavební úpravy budovy Centra pod střechou Letohrad
  - materiálové dovybavení Centra sociálních služeb Lanškroun
  - provozní náklady Rodinného centra Kopretina Sloupnice
  - fond na rozvoj stávajících projektů
  - přímá pomoc
  - výstavba vodárny v indickém Nirmal Nagar
- Každá skupinka koledníků Tříkrálové sbírky má u sebe zapečetěnou pokladničku se znakem Charity ČR, průkaz vedoucího skupinky, na kterém je číslo shodné s číslem pokladničky, a občanský průkaz, kterým se v případě potřeby prokazuje. Bližší informace naleznete v Charitních aktualitách, které budou roznášet koledníci, nebo na www.uo.charita.cz *Za OCH: I. Marková*

ZPRÁVY Z CHARITY

DÁRKOVÉ POUKAZY V CHARITĚ

„To je úžasný! Já jsem jel na kole!“ zvolal nevidomý hoch po jízdě na tandemovém kole.

To, co je pro většinu z nás normální, je pro zdravotně znevýhodněné občany velkým zážitkem – radost z pohybu, z větru ve vlasech...

Oblastní charita nabízí zakoupení dárkových poukazů na vypůjčení těchto speciálních pomůcek: **tandemové kolo • tandemová tříkolka (el. pohon) • elektrický skútr • tříkolka s rampou pro invalidní vozík (el. pohon)**

Poukazy v hodnotě 200,- (1denní), 500,- (víkendové) a 1.000,- Kč (týdenní) platí do konce roku 2013.

Fotografie pomůcek jsou k nahlédnutí na www.uo.charita.cz v oddíle Služby a projekty/Regionální půjčovna kompenzačních pomůcek.

Zájemci se mohou hlásit na středisku Oblastní charity v Letohradě, na Kopečku 356, p. Olga Tomková, tel. 731 598 830, 465 620 249, e-mail: pujcovna.let@orlicko.cz

DOPISY ČTENÁŘŮ

BALKÁNEM K ARARATU A JEŠTĚ MNOHEM DÁL

Proč jet stopem šest tisíc kilometrů tam a zase zpátky? Protože to jde. Naši cestu jsme začali 18.7. v Praze a tentokrát se rozhodli jet do Turecka delší cestou přes krásné, ale o to méně bezpečné balkánské státy – Chorvatsko, Bosnu a Hercegovinu, Černou horu, Albánii a Řecko. Neznáme lepší způsob jak poznat atmosféru míst, než při autostopu odkázání na ochotu tamních lidí a zdroje země. Řidiči se nás hodně ptají, jestli nemáme strach. Máme. Ale láká nás to zkusit.

Prvním velkým cílem byla Bosna a Hercegovina – země, kterou nezná ani Google (na jeho mapách je v území Bosny prázdné místo). K našemu velkému potěšení ji neznali ani turisté, což znamenalo přístup ke krásným místům a milým pohostinným lidem. Ačkoli má celá Bosna na šířku necelých šest set kilometrů, trvalo nám její přestopování asi pět dní. I přestože jsme mnohdy seděli na hlavním silničním tahu i přes dvě hodiny, aniž by projelo cokoli, co by nás mohlo vzít s sebou, pamatujeme si tuto zemi jako jednu z nejhezčích a nejzajímavějších.

S přibývajícím směrem na východ se stále více měnil charakter zemí. Měnila se krajina, zvyky lidí, náboženství, atmosféra, řidiči i hudba. Další dny v Černé hoře a Albánii nám tedy velmi rychle utekly a stopování přes ně bylo rychlé a bezproblémové. Do Turecka jsme dojeli jedenáctý den s iránským řidičem kamionu, který s námi několik hodin vyprávěl, přestože neuměl jiný jazyk než ten svůj obohacený o pár „mezinárodních“ slovíček. Dostali jsme pozvání do jeho země, které jsme museli bohužel odmítnout. Shodli jsme se, že „madam Irán problem“, což on později rozšířil na „madam komplet problem“. To nám ale naštěstí nikomu nevadilo a povídali jsme si dál, o rodině, zaměstnání, šéfovi a životě. Nakonec nás ještě pohostil iránským čajem a oříšky a vysadil nás před tureckými hranicemi. Hned druhý den odpoledne jsme přešli úžinu Dardanely a byli jsme konečně v Asii.

Hned první večer (který jsme strávili u krásné pláže Egejského moře) jsme tuto změnu pocítili a to především v přístupu a charakteru místních lidí, kteří jsou typicky velice laskaví a pohostinní. Seznámili jsme se s početnou muslimskou rodinou, která se tentýž večer přišla najíst na pláž, kde jsme se rozhodli zůstat přes noc. Ženy byly podle své tradice zahalené, i když na západě Turecka to není až tak časté, muži v turbanech, děti pobíhaly okolo. Jedno z nic přiběhlo a přineslo nám kousek od všeho, co zrovna měli s sebou k jídlu. Neodmítli jsme, odmítnutí by mohlo být bráno jako urážka rodiny, což jsme rozhodně nechtěli. Navíc turecké jídlo je vý-

borné a příležitost ochutnat podomácku vyráběné speciality není až tak častá. Ráno jsme vyjeli dál směrem k východu a k Araratu, ke kterému nám zbývalo ještě asi dva tisíce kilometrů cesty. Rozhodli jsme se jet vnitrozemím, v první řadě kvůli horám, které jej pokrývají, a v druhé řadě kvůli turistům v přímořských oblastech, kteří svoji přítomností trochu kazí místní lidi a zpomalují stopování. Po cestě jsme se spíše náhodou dostali k mramorovému horskému jezeru Salda. Místní lidé nás poučili, že voda v tomto jezeře je jaksi těžká a proto velice nebezpečná. Mnoho lidí se každoročně utopí, když si v tomto malém jezeře chce zaplavat. Nevíme, čím to může být, ale pravdou je, že voda v jezeře byla opravdu velice zvláštní – průzračně čistá a bez jakéhokoli života. Mramorové dno dodávalo celému jezeru ještě větší kouzlo.

V středním Turecku jsme se zastavili ještě v poměrně známé a fascinující Kapadokii, kamenném městě vytvořeném v polopoušti vodou a větrem. Přestože jde o jednu z největších turistických atrakcí země, dalo nám trochu práce najít i ty neslavnější skalní útvary.

Po projetí Malatyje ve východním Turecku – kraje tisíců meruněk (z nichž se spousta po usušení prodává u nás), jsme se dostali do oblasti hlavního města tureckých Kurdů – Van, které leží v horách u rozlehlého stejnojmenného jezera se slanou modrou vodou v nadmořské výšce 1730 m.n.m.. Naše slovní zásoba již v této chvíli obsahuje asi padesát tureckých slov, což nám „pohodlně“ umožňuje konverzaci na různá témata. Dozvídáme se, že zemětřesení, které tuto oblast postihlo na podzim minulého roku bylo rozsáhlejší, než jsme si představovali. Cesta přes rozbočené vesnice na březích jezera je tedy poněkud depresivní, i když stále velice působivá. Krásné Vanské město je opravdu hodně zničené, nezdržujeme se tedy příliš dlouho a pokračujeme dál v cestě k Araratu, od kterého jsme nyní už jen pár desítek kilometrů. Ty musíme projet v těsné blízkosti iránské hranice, ze které máme poněkud respekt, i když se možná není čeho bát (alespoň ne více než na jiných místech naší cesty). Potkáváme malinké vesnice s hliněnými domečky zasažené v lávové hornaté krajině. Celá scenerie je opravdu působivá, ale jsme rádi, že ji sledujeme pouze z auta milého vcelku evropsky vypadajícího tureckého řidiče. Dostáváme se pomalu do našeho cíle. Bájná hora Ararat se nám ukazuje ve městečku Iğdir v blízkosti arménských hranic. Impozantní obrovský bílý vrchol uprostřed ničeho. Snažíme se jej fotit, ale vcelku marně, na fotkách vychází jen modrá obloha, vrchol nikde. Nepřeje si zkrátka být rušen. Loučíme se tedy s touto horou opředenu pověstmi a vydáváme se na zpáteční cestu, opět poněkud oklikou přes krásnou divokou Gruzii a rozmanitou Ukrajinu. O tom ale třeba zase přišť.

Lucie Horová a Martin Marcinčín

Poděkování

Velmi děkuji panu faráři Vackovi a paní Janě Kalouskové za umožnění zájezdu do Izraele – Egypta – Sinaj. Byl to pro mne nezapomenutelný zážitek nejen poznávací, ale i duchovní, při kterém jsem poznala mnoho příjemných lidí. Na tento zájezd nikdy nezapomenu. Byla to vždy má vysněná cesta, kterou mi pomohli splnit. Ještě jednou díky za doprovod a příjemnou společnost.

J. Stejskalová

NÁŠ ROHOVOR

LIDÉ JSOU OCHOTNI O HISTORII NEPŘEMÝŠLET...

Milan Zapletal, 88letý lékař z Brna, má na předloktí vytetováno číslo – identifikační značka z Osvětími. Pochází z rodiny, která za německé okupace přinesla oběti nejvyšší – vlastní životy. Jeho bratr Libor odešel v r.1940 do zahraničních československých jednotek a v dubnu 1942 byl jako člen paraskupiny Bivouac vysazen v protektorátu. Nacistická ideologie se záhy postarala o životní scénář celé rodině. Z pěti jejich členů zůstali po válce jen dva. MUDr. Milan Zapletal vzpomíná:

Z jaké rodiny pocházíte a jak vás formovala?

Narodil jsem se v r.1924 ve Velkých Bílovicích a vyrůstal jsem v Podivíně. Tatínek Pavel byl inženýr – geometr a pracoval na stavbách spojených s regulací řeky Dyje, maminka Augusta byla učitelkou. Nejstarší bratr Libor, říkali jsme mu Borek, se narodil v r.1920, Lumír neboli Mírek v r.1921. V r.1923 se narodila sestra Věra, která bohužel po nástupu do první třídy zemřela. Vyrůstali jsme s bratry v harmonickém prostředí, a ačkoli naše rodina byla docela slušně situovaná, žili jsme životem obyčejných vesnických kluků. Vedle rodičů nám byli příkladem také učitelé, kteří měli přirozenou autoritu v celé společnosti.

Po obecné škole jste přestoupil na gymnázium v Břeclavi, kde už studovali vaši dva bratři. Když se Břeclav stala po odstoupení pohraničí součástí Velkoněmecké říše, zdejší české gymnázium bylo zrušeno a přeloženo do Hodonína. Jak jste prožíval rok 1938?

Celá naše rodina, jakož i celá společnost, měla k těmto událostem jednoznačně záporný postoj a prožívala trpké zklamání. Nejhůře nesl okupaci náš tatínek... Všechno jsme pocítovali jako násilí ze strany Německa, nikoli jako zklamání nebo podraz ze strany Beneše nebo Masaryka. To ne. To se začalo měnit až po příchodu Němců. Já jsem přes to vše prožíval období II. republiky jako běžný gymnazista a bez větších změn. Do té doby také kantoři učili dál vše, co bylo v učebnicích. Ale se zřízením protektorátu byl všemu konec...

Jak vzpomínáte na první den okupace?

15. března 1939 jsem jel s bratry normálně do školy. Symbolicky bylo velmi špatné počasí – bláto, do kterého padal mokřý sníh. Z rádia už jsme věděli, že nás německá armáda okupuje. Cestou jsme potkávali německé hlídky, vojáci byli zablácení, v helmách a se sveřepými obličejí... šel z nich strach... Ve škole nám třídní profesor oznámil, že Československo je okupováno a že pro dnešek vyučování odpadá. Zároveň nás nabádal, abychom nejbližšími spoji odjeli domů a netropili žádné provokační akce. Řekl nám také, že ve městě je už i gestapo. Do škol postupně přicházela nařízení, která určovala, co se má učit a co ne. Jména lidí židovského původu musela být v učebnicích začerněna a dějepis se zúžil na dějiny Velkoněmecké říše a vzájemných vztahů mezi Čechy a Němci. Postupně byly staré učebnice nahrazeny novými, které plně vyhovovaly potřebám okupační moci. Při příchodu učitele do třídy se muselo hajlovat, ale některé kantorky, zvláště naše třídní profesorka Dobešová, byly statečné, a nedělaly to. Někteří páni profesori to ale velmi ochotně dodržovali. Povinně jsme se museli učit v hodinách němčiny životopisy osobností třetí říše. Naše třídní nám během jedné hodiny nadiktovala pár vět o všech těch gaunerech, řekla, že se to máme naučit, ale nikdy to po nás nechtěla. Místo toho jsme četli Fausta.

To byla také doba, kdy v Liborovi došlo rozhodnutí odejít do zahraničních československých jednotek. Kdy se to stalo?

Libor maturoval v červnu 1939 a zapsal se na techniku v Brně. Už 17. listopadu ale byly české vysoké školy uzavřeny. Brzo řekl rodičům, že se rozhodl tajně odejít do zahraničí a postavit se Němcům na odpor. Rodiče jeho rozhodnutí bez námitek přijali, dokonce i maminka... Tatínek měl docela přesné informace, protože za protektorátu poslouchal Londýn, což se nesmělo, na každém rádiu byla pověšená cedule: „Poslech zahraničního rozhlasu se trestá smrtí.“

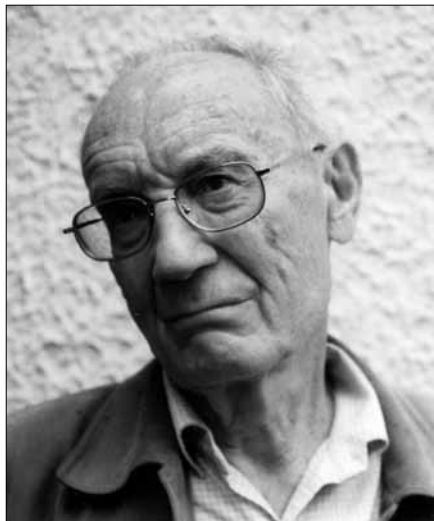
Libor tedy spolu s dalšími kamarády – maturanty břeclavského gymnázia - odešel v březnu 1940 do Jugoslávie. Pomáhala jim kromě učitele Kratochvíla z Podivína také Zdena Pokorná, učitelka v Lanžhotě, která se zabývala organizací ilegálních přechodů.

Původně chtěl odejít i Lumír, ale toho maminka nepustila, že nejdřív musí odmaturovat. Už v květnu se Libor zapojil do bojů v řadách československých jednotek ve Francii. Po kapitulaci Francie byl spolu s dalšími československými vojáky evakuován do Anglie. Tam byl na základě svých fyzických i duševních předností zařazen do výcviku parašutistických skupin určených pro sabotážní, spojovací a organizační úkoly v protektorátu.

Libor Zapletal byl 28.4.1942 spolu s Jindřichem Čoupkem a Františkem Pospíšilem vysazen v okupované vlasti. Jaké byly další osudy vašeho bratra, člena paraskupiny Bivouac?

Už 2. května byl Libor ve Zlíně zatčen a předán na služebnu brněnského gestapa. Jako východisko ze své situace zvolil fingovaný slib spolupráce s gestapem. To jej vyslalo na brněnské nádraží, aby sledoval a navazoval kontakt s vysazenými parašutisty, které by pak gestapo likvidovalo. Začátkem května se Borek také objevil po dvou letech doma. Vylíčil nám své osudy a také současnou situaci, kdy jako jediné možné východisko ze zadržení gestapem viděl slib domnělé spolupráce. V jeho jednání ho všichni podpořili, tatínek jen zdůraznil, že jakákoliv skutečná spolupráce s gestapem nepřichází v úvahu. Od této doby také všichni začali hledat cestu, jak Libora ukrýt a pomoci mu přejít do ilegality. Tím se samozřejmě celá rodina vystavila smrtelnému ohrožení.

Liborovi se podařilo za pomoci strýce a tety Žamberských a za vaší aktivní spolupráce dostat do úkrytu v Prusinovicích u Holešova. Jak na jeho zmizení reagovalo gestapo?

Rodina si trochu oddychla, když se Libora podařilo ukrýt, ale věděli jsme, že tím to nekončí. Brzo přijeli gestapáci z Brna a ptali se tatínka, kde je Libor, že byl někam vyslán a nemají o něm zprávu. Tatínek jim řekl, že Libor nám sdělil, že někam služebně jede, ale víc nevíme. Na svátek matek dal Libor mamince kytku a pak v pondělí přijelo gestapo, mluvili zase s tatínkem a bylo zřejmé, že padne nějaké rozhodnutí. Po chvíli přišel tatínek a říkal, že maminka má jít s nimi. Maminka měla nachystanou kabelku s legitimací, vzala si plášť a šli. Bylo to 18.5. 1942. Z okna jsem viděl, jak oba nasedli do černého auta a od té doby jsem je neviděl. Bláhově jsem si myslel, že maminka se vrátí...

Další neděli přijel ze Zlína bratr Lumír a ptal se, co se děje. Řekl jsem, že oba rodiče už jsou zatčeni. Byl smutný, že zatkli i maminku. Odjel do Zlína, kde byl zaměstnaný, a že přijede příští neděli. Čekal jsem na něj na nádraží, ale nepřišel. Tužil jsem, co se stalo. Objevil se jen jeho spolužák a řekl mi, že od pondělka se Lumír neozývá. Byl zatčen koncem května a zakrátko také přišel lístek z Kounicových kolejí, že tam Lumír je. Lu-

mír mi pak vyprávěl, že tam měl celou s okny obrácenými do dvora na popraviště. I když okna byla zamalovaná bílou barvou, byly na nich nepatrné škrábance, kterými viděl veškerou hrůzu, která se tam po vyhlášení stanového práva odehrávala. Pohled na popravy byl děsivý... Byly popravovány ženy i děti... Víte, to si můžeme jen domýšlet, co tam lidé prožívali...

V této době vám nebylo ještě ani 18 let. Zůstal jste doma sám a musel se – v prostředí teroru u útoku na Heydricha – postarat sám o sebe. Jak jste to zvládal?

Hlad jsem neměl, chodil jsem na obědy každý den k příbuzným, kteří jako rolníci o jídlo neměli nouzi. Ve škole se ke mně spolužáci i kantoři chovali velmi dobře...

Ale jednoduché to nebylo... uprostřed stanného práva. Brzy se na seznamu popravených objevila jména příslušníků rodiny Čoupkovy, u kterých byl Libor několik dní ubytovaný po svém seskoku... Němci mě nechali prozatím na svobodě, protože se domnívali, že nervově nevydržím a ze strachu o sebe prozradím Liborův úkryt. Ale pokoj jsem neměl. Byla obdoba, kdy jsem měl zakázáno studium. Snažili se mě nachytat také různí provokatéři. Jeden mi vykládal, že seděl na cele s Lumírem, že je činný v nějaké organizaci a má zájem se setkat s Liborem... vytáhl toaletní papír, na kterém byl napsán vzkaz od Lumíra, ať řeknu doručiteli vše, co vím o Borkovi. Ačkoliv to bylo jeho písmo, zarazilo mě to. Duch svatý mě osvitil a já řekl, že nic nevím. Ten člověk odešel a nic se nestalo. Lumír mně později v Osvětimi říkal, že ten moták ho donutili napsat na gestapo. Zatkli mě téměř po roce, 23.4. 1943.

Byl jste posledním zatčeným členem vaší rodiny. Kde byli v té době rodiče a sourozenci?

V té době byli již rodiče mrtví, byli zplynováni v lednu 1943 v Auschwitz-Birkenau... Bratr Libor čekal v Kounicových kolejích na popravu, která se uskutečnila ranou do týla 27.9. 1944 v Mauthausenu. Lumír byl v Osvětimi...

Po vyšetřování v Kounicových kolejích jste se dostal 4.srpna 1943 do Osvětimi i vy. Tužil jste, kam jedete?

Ne. My jsme vůbec nevěděli, co to je Auschwitz. Já jen věděl, že tam je Mirek a že tam jsou plynové komory. Ale co to je, to jsme zjistili až tam. Přijeli jsme v srpnu, byl překrásný den. Začali na nás rvát, museli jsme utvořit pětičky, Židé šli do prvních řad, z každé strany esesmani se psy. V poklusu jsme běželi k bráně s nápisem „Arbeit mach frei“. Ještě jsem si říkal: vida takové heslo vzbuzující optimismus... Tam nás převzali nějací vězňové - bylo nás v transportu asi 60. Zbavili nás ochlupení, ostříhali, vydesinfikovali, rozdali vězeňské hadry. Z civilizovaných lidí se stali „heftlingy“.

Vězeňské mundury nám vydával nějaký Iritzer, český Žid z Podivína. Se mnou z Brna přijel ing. Toch, Žid, jehož bratr MUDr. Toch býval v Podivíně praktickým lékařem.

Iritzer ličil brněnskému Tochovi příjezd podivínských Židů do Birkenau. Na rampě se jich prý ptali, jestli je někdo z nich doktor. MUDr. Toch se přihlásil a esesmani ho vytáhli z transportu, že půjde dělat doktora do tábora. Ale on na to řekl, že by nerad opustil svého otce, který byl v tom transportu. A ten oficír mu řekl: buď půjdeš sám dělat do tábora doktora, nebo si běž za tím svým otcem. No a ten jeho bratr se vrátil ke svému otci a oba šli zrovna do plynu...

Když jsem prošel s ostatními vězni vstupní procedurou, přišel si pro nás „Stubedienst“, vedoucí baráku, aby si nás odvedl na blok. Přepočítal vězně a na chvíli odešel. My jsme v ohromení nad novou realitou stáli a čekali. Věděl jsem, že bratr Lumír je zde uvězněn na bloku 21A, nemocničním baráku, kde pracuje jako ošetřovatel – to byla v táborových podmínkách honorace. Jak tak koukám kolem sebe, zjistil jsem, že naše skupina stojí přímo před tím barákem! Shodou náhod z baráku vyšel jeden vězeň, kterého jsem se zeptal, zda nezná Lumíra. Ten řekl, že ano a odběhl ho zavolat. Lumír se brzy objevil ve dveřích a my jsme se setkali... To setkání pro mne znamenalo velmi mnoho, protože známí a kontakty v koncentračních táborech zvyšovaly naději na přežití. Lumír také díky svým známým zařídil, abych mohl pracovat s ním na bloku 21 jako „Kalfaktor“ – uklízeč - umýval jsem schodiště, záchody, nosil jsem z kuchyně kotle s polévkou.

Třikrát jsem tam zažil selekci nemocných vězňů do plynu. Vězni, kteří byli vybráni do plynu, se museli předtím převléknout v uzavřené ambulanci do hader, které byly ještě horší, než ty, které měli na sobě. Byly prostě určené na spálení. To, co odevzdali, jsem musel sebrat a odnést... To nikdo nechťel dělat, tak to dali mně – mladýmu, blbýmu...

Jak se dá v nelidských podmínkách koncentračního tábora, v prostředí brutality a všudypřítomnosti smrti, zachovat normální rozum? Jak si lze zachovat naději?

První předpoklad byl ten, aby se člověk jakýmkoliv způsobem – protekcí, známostmi, náhodou – dostal na pracoviště, kde byla naděje přežít. (To byly např. dílny, skladiště atd., a proto si někteří lidé i vymýšleli své profese.) Tj. nepracovat venku, kde vězni kopali kanály nebo pracovali na stavbách atd. Tam velká část vězňů končovala svůj život. Také můj tatínek, který ve věku 56 let musel v poklusu tahat pytle cementu...

Být na takovém místě ještě neznamená, že to se mnou dopadne dobře. Záleželo na tom, jak byl kdo psychicky odolný, jak věřil, že to dobře dopadne. Já měl přesvědčení, že to přežiju. Tenkrát jsem to tak prožíval... Byl jsem několikrát v ohrožení a vždycky to dobře dopadlo. Záleželo také na okruhu spoluvězňů, jak se ti lidé vzájemně udržovali psychicky i fyzicky na výši. Já měl štěstí na slušné lidi. A důležité také bylo, že jsem byl mladý a v dobré fyzické kondici.

Nežidovští vězni českého původu byli z Osvětimi brzy převezeni v několika trans-

portech do koncentračního tábora Buchenwald. Panovaly tam lepší podmínky?

Ano. Mirek odjel už v srpnu 1943 a odtud do koncentračního tábora Dora, kde se v podzemních fabrikách vyráběly součástky na V2. I on měl štěstí, protože ke konci války přežil spojenecké nálety tohoto tábora. Já jsem se díky některým lidem udržel stále na tom bloku 21 a do Buchenwaldu jsem odjel spolu s dalšími 300 českými vězni v březnu 1944. V Buchenwaldu byly o něco lepší poměry než v Osvětimi. Existovala zde mnohem větší solidarita mezi vězni, takže se mezi vězni nekradlo a člověk měl jistotu, že nepřijde o své osobní věci.

Osvobození jste se dočkali z celé rodiny jen vy a Lumír. Jak plynul váš život dál, v ozdušší nové nastupující ideologie...?

Ještě v r.1945 jsem dokončil gymnázium a odmaturoval, poté jsem studoval medicínu a v r.1950 promoval. Pracoval jsem jako chirurg v Nemocnici u sv. Anny v Brně. V r.1950 jsem se oženil, mí dva synové jsou také lékaři.

Brzy po osvobození byla vidět snaha politických stran přivlastňovat si zásluhy za vítězství v 2. světové válce na svou stranu. Největší snahu samozřejmě projevovala komunistická strana Československa. Už v Buchenwaldu byla ilegální komunistická skupina, která se tam nějakých lidí ujímala a nalévala do nich své rozumy. Po válce tyto lidi dále zpracovávali a dávali jim dobře placený zaměstnání. Někteří vězňové opílí svobodou začali podléhat jednoduchým propagandistickým poučkám, že je možno změnit svět, pokud člověk uvěří té správné ideologii...

Asi čtyřikrát mi bylo nabízeno členství v KSČ. Vždy jsem odmítl, a kupodivu mě nikdo s tím moc neotravoval. Když jsem řekl ne, dali pokoj, možná k tomu přispěl i můj pobyt v koncentráku... Nevím.

Měly na vaše rozhodnutí stát se lékařem vliv i zážitky z války?

O medicíně jsme přemýšleli spolu s Mirkem a vykládal jsem to i spoluvězňům v „Kauničkách“. Po válce jsem uvažoval i o literatuře nebo filologii, ale nakonec jsem se zapsal na medicínu. Už tenkrát bylo zřejmé, že vše spěje k socialismu, tak jsem si říkal, kdoví jak na tom bude jazyk... A že jsem byl na 21. bloku, kde jsem zblízka viděl MUDr. Grabczinského, jak provádí menší chirurgické zákroky, to určitě sehrálo svoji roli...

Člověk, který má zkušenost z koncentračního tábora, asi stěží může žít jako předtím. Jak po tom všem, co jste prožil, vnímáte lidský úděl, svůj život, nadčasovou spravedlnost?

Vyrostl jsem v humanitně zaměřené rodině, kde se dbalo na studium, literaturu atd. V Osvětimi jsem zažil otřes. Viděl jsem, čeho je člověk schopný. Po válce jsme si říkali, že to dokážou jen Němci, ale dnes víme, že to dokážou i jiné národy. To byla první věc, kterou jsem si odnesl: vědomí, že člověk je schopen strašných věcí. Věděl jsem ale také,

že člověk je schopen i dobrých věcí. Během okupace se našla spousta lidí, kteří udělali nesmírně mnoho pro naši rodinu a riskovali tím své životy... A pak také vědomí, které jsem tenkrát jako mladík tak nevnímal, že přeče jen asi je něco, co dopředu určuje váš život. Co zapřičiní, aby to s vámi dopadlo tak, jak to dopadne... Dnes bych řekl, že řada šťastných „náhod“ byla projevem vůle Nejvyššího...

Dokázal jste odpustit konkrétním lidem, kteří se provinili na celé vaší rodině a na rodinách řady dalších vašich známých a blízkých lidí?

Já to vše neberu jako vinu jednotlivých lidí, ale jako vinu režimu. Samozřejmě: člověk, který k pohrdání a brutalitě neměl předpoklady, by se k tomu nesnížil. Ale vina je na režimu, který jim to nejen umožnil, ale dokonce to od nich vyžadoval...

Řeknu vám příklad: V Osvětimi spousta kápů, blokových a vězeňských funkcionářů byli Poláci, a ti neměli Čechy v lásce. Dopouštěli se na nich řady surovostí. Byli to pro ně „Pepiky pierdolony“. Po osvobození, když jsme byli volní, ale ještě jsme nebyli odtransportováni domů, byla schůze buchenwaldáků, kteří tam přišli z Osvětimi – probíralo se, co bude, omílala se všechna zvěrstva... Nakonec padl návrh, že by bylo dobré, aby čeští vězňové podali žalobu k mezinárodnímu soudu na polské vězně v Osvětimi za to, že prováděli různá zvěrstva zvlášť zaměřená na Čechy a za to, jak šli Němcům na ruku. Do debaty se tehdy přihlásili dva advokáti – Alexej Čepička, pozdější nechvalně známý ministr národní obrany, a František Jirsa z Prahy, přesvědčený antikomunista. K této záležitosti se vyjadřovali oba stejně v tom smyslu, že žádný soud by se nezabýval tím, že nějaká skupina národa se nechovala tak, jak měla, případně prováděla zločiny proti lidskosti. Nakonec se žaloba nepodávala. To ukazuje nejen, jaká byla nálada a jaké hodnocení polští funkcionáři v KT Osvětim měli, ale také fakt, že chování člověka není věcí národnosti, ale charakteru, morálky.

Já jsem něco takového na bloku 21 nezažil, měl jsem kolem sebe inteligentní lidi: MUDr. Grabczinski z Krakova, polský Žid, dr. Wolmann, blokovým tam byl politický Polák Stanislav Oszacki z Krakova, medik, syn univerzitního profesora, jeho otec byl popravený s celou univerzitní profesorskou skupinou, velmi mnoho pro mne udělal nedostudovaný právník Tadeusz Gawrak z Krakova. To vše byli slušní lidé, kteří by něco takového nikdy neudělali. Ale viděl jsem to jinde.

Jak vnímáte morálku dnešního světa?

Hlavní nedostatek po této stránce vidím v tom, že lidé začali bažít po tom, aby se měli dobře. Aby měli dost peněz, aby žili na určité úrovni, případně na vyšší úrovni, než na jakou mají nárok vzhledem ke svému vzdělání nebo charakterovým vlastnostem. Z toho to vše počíná...

K čemu je utrpení v životě?

Myslím, že není zbytečné, že k něčemu je...

Některé ztráty nelze nahradit. Není pravda, že je sladké zemřít pro vlast, je to hořké a bolestné jako každé umírání. Jsou bolesti, které nikdo netiší a už neutiší. Jsou hrůzy, které nelze vymazat z paměti. Je tu však víra, že nad slepou spravedlností lidí je spravedlnost vidoucí a věčná.

Lidem, kteří podstoupili utrpení, ať za nacismu či komunismu, nezbyvalo než očekávat zadostiučinění až tam kdesi – ne na tomto světě. Ale jejich oběti určitě zbytečné nebyly. A je dobré je připomínat. Protože lidé, kteří to nezažili, jsou ochotní o tom nepřemýšlet. Vezměte si, jak rychle zapoměla generace, dospívající za bolševika, na protektorát! Pokud to tak bude, a dnešní generace nebude přemýšlet o historii a nebude z ní vyvozovat důsledky, může dopadnout tak, jak jsme po určité době dopadli my.

Co vám v životě dělá radost?

Mám běžné radosti z obyčejných věcí. Jedna z mých největších radostí byl rok 1989. I když leccos nedopadlo tak, jak by člověk chtěl, ale to je jiná věc. Radost jsem měl, když se mi podařilo promovat, uchytit se v práci a dělat zaměstnání, které jsem si vybral. Radost mám z dětí a vnoučat. Kdo nemá vysoké nároky, najde radost... /M

JAN VYCHYTIL A ČESKÁ VÁNOČNÍ MŠE

...Odkud je ta radost velká,
že k nám sestupuje předobrný Pán?
Brány k srdcím tiše odmyká
veškerého stvoření Pán...

/slova Václava Renče
v předzpěvu Vánoční mše Jana Vychytila

Jan Vychytil (1946-2004), rodák z Kunčic u Letohradu, vyrostl v rodině provazníka s pěti dětmi – čtyři synů a jednu dceru. „Maminka se měla co starat,“ vzpomíná Janův bratr Pavel, „obzvláště počátkem 50. let, v době přidělového systému. Tatínek byl u PTP, maminka často plakala - nevěděli jsme, kdy se tatínek vrátí... V roce 1961 náhle zemřel bratr Vojta, z toho se maminka vzpamatovávala několik let.“ Ve dvaceti se Jan oženil a odstěhoval se do Třeboně, kde učil na ZUŠce hru na violoncello. „Honza měl absolutní hudební sluch, dokázal analyzovat každý zvuk kolem sebe – třeba zahoukání mašiny – a přesně řekl, jaký to je tón. Když byl ještě doma, učil se i komponovat,“ uzavírá Pavel.

Jan Vychytil složil pro orlický kostel Českou vánoční mši a řadu dalších rytmických písní. Letohrad a kostel na Orlicích – to byl od druhé poloviny 60. let pojem, který přitahoval lidi ze širokého okolí bohoslužbami za doprovodu kytar a rytmických písní. I přes aktivitu různých „informátorů“ a navzdory nevoli StB se rytmický doprovod při mších podařilo zachovat po celou dobu vlády jedné strany. Vladimír Zamazal, tehdejší kapelník sboru rytmických písní v kostele na Orlicích k tomu

uvádí: „V roce 1968 jsem studoval na elektrotechnické fakultě v Brně. Chodil jsem do kostela v Králově Poli a odsud jsem přivezl do Letohradu první kytarovou mši vycházející z černošských spirituálů „Slyš nás ó Pane na výsosti“ a píseň „Díky“. Přišel jsem s rozpaky za P. Františkem Karlem s tím, že bychom je rádi zpívali při mši svaté. Otec Karel se rozzářil a řekl, že na to už dávno čeká. Pustili jsme se tedy do práce.“ František Karel se narodil v r. 1923 v Ledči nad Sázavou a byl renesančním člověkem, jehož osobnost přitahovala lidi každého věku, zejména mladé. Sám složil pro orlický kostel několik písní a díky jeho zapálení se rytmické mše na Orlicích staly nejnavštěvovanější v širokém okolí. „P. Karel byl ohromný nadšenec, často jezdil s naším sborem i na různá vystoupení, byl pro nás oporou. Výhráli jsme celostátní soutěž rytmických písní v Plzni, a tak jsme se postupně dostávali do povědomí lidí. Na orlické bohoslužby někdy přijížděly autobusové zájezdy z celé republiky.“ To se samozřejmě stalo trnem v oku StB a tehdejší vládnoucí garnitura se snažila rytmické mše na Orlicích zlikvidovat. „Otec Karel v roce 1971 těžce onemocněl a 30. září zemřel,“ vzpomíná Vladimír, „bylo nám zakázáno hrát na jeho pohřbu rytmické písně, tak jsme zahráli až po obřadu u jeho hrobu. Tehdy mě navštívila varhanice slečna Řeháčková a řekla mi: Koukej Vlášo, když vás nenechali hrát na pohřbu otce Karla, tak si udělejte vánoční půlnoční v Letohradě.“ Semínko bylo zaseto a Vladimír začal jednat. Z Brna se znal s básníkem Václavem Renčem (1911-1973), který mu slíbil, že pokud sežene hudbu, rád ji otextuje. Jan Vychytil, kamarád a příbuzný, začal v Třeboně skládat hudbu. „Byla to hektická doba, do Vánoc zbývaly necelé dva měsíce,“ říká Vladimír a pokračuje, „Honza mi zavolał, že má předzpěv a vstup, já sednul do vlaku a valil do Třeboně a zase zpátky do Brna za Václavem Renčem. Ti dva se tenkrát vůbec

nesetkali, ale na dálku si spolu notovali, byli podobně založení. Za měsíc byla mše na světě a nám zbývalo pár dní na její nastudování.“ Dílo se podařilo a na půlnoční bohoslužbě v roce 1971 zazněly tóny České vánoční mše poprvé.

Půvabná hudba Vychytilovy vánoční mše je cituplná, vznešená i dramatická – podobně jako její autor. Citlivý člověk, který přistupoval k věcem poctivě, tak jej charakterizuje jeho syn Michael: „Všemu, co dělal, věnoval hodně energie. Dával důraz na upřímnost srdce a ryzí přístup k lidem. Nechtěl dělat jednoduché závěry nebo zařazovat věci do škatulek. To mu dávalo schopnost otevřenosti pro druhé lidi.“

Jeho život naplňovala hudba, láska a víra. Jedna bez druhé nemohly být a nepřinášely mu jen chvíle radosti a vědomí smyslu. Také hledání, otázky, nejistotu... Jan spojil svůj život v manželství s několika ženami. „Každou z nich si postavil na piedestal,“ vzpomíná jeho švagrová. Všechny zbožňoval, psal pro ně básně a byly mu inspirací. Jeho rodiče to však nenesli snadno...

Víra pro něj byla podstatným a přirozeným zdrojem, ke kterému se nikdy nepřestal vracet, čerpat z něj, ale také s ním v některých životních fázích zápasit a trýznivě hledat... To vše se promítalo do jeho písní, textů, básní. „Občas si říkám, co asi táta prožíval, když psal: ‚Když hynou stáda, když srdce strádá, nenech si víru vzít, nenech si lásku vzít, naděje lásku svou, jež pokoj dává...‘ Táta ze svého vnitřního boje čerpal pro svou tvorbu, přetavoval ho do svých písní. V klidném období téměř nepsal... Jeho přítel Marek Jerije mi vyprávěl, že s tím měl problém – obvykle se do psaní natolik ponořil, že nevnímal čas a byl z toho unavený,“ uzavírá Michael. Podobně o Janovi hovoří i V. Zamazal: „Honza byl neopakovatelná osobnost – nesmírně kamarádský, vstřícný a nabitý velkou energií. Na jedné straně geniální tvůrce, na druhé straně uvnitř rozpolcený...“

Pozvolná léta klenula oblouk mého času.
Uprostřed zástupu osamocen,
do mračně oblohy,
do svaňů hor
vrýval jsem palčivé otázky.
Ale nebe mlčelo
a hory byly němé...

z básně J.V. Čtyři věty z Beethovena

Jan Vychytil se po letech přestěhoval do Prahy a zde se v r. 1990 stal ředitelem Hudební školy hlavního města Prahy. V r. 1994 vznikl spoluprací Hudební školy, Gymnázia Jana Nerudy s ředitelem Františkem Kopeckým a řady významných pedagogů pražských škol, kteří se podíleli na výuce, projekt hudebních tříd. Projekt, po kterém česká hudební veřejnost volala již desítky let: osmileté gymnaziální studium s hudebním zaměřením. Jan si tak splnil svůj sen – vybudovat školu, která by vedla a kultivovala mladé hudební talenty od základů až po zkoušku dospělosti

s důrazem na kvalitní odborné studium i na široký obzor všeobecného vzdělání. Jan v té době bydlel i s rodinou v budově školy a práci věnoval hodně času. „Když přijel na Kunčice na chalupu, celý víkend třeba prospal, jak byl unavený,“ vzpomíná Pavel Vychytil a podobně hovoří i Janův syn: „Škola ho dost pohlcovala, ale díky tomu, že jsem od 5 let hrál na violoncello, trávil jsme spolu dost času. Víc, než kdyby mě neučil. Hudba nás spojovala. Když jsem se pak rozhodl, že se hudbě nebudu věnovat profesně, bylo to pro něj určitě zklamání, ale v ničem mi nebránil...“ Jan dostal mnohá obdarování a uměl z nich rozdávat plnými hrstmi. I když už nechodí po tomto světě, může i letos každého z nás potěšit třeba svou Českou vánoční mší na Orlici... /M

Dnes v noci adventní

Měl bych Tě nazývat nekonečným jménem; ale jazyk se zmůže sotva na koktání. Otevřela se nebesa – nebo slepému oči, aby poněkud uvidělý zlomek Tvé slávy?

Zatím, co věci hranami nebo oblastí lhávaly mi, že vidím, Tebe nebylo vidět. Zatím, co bezmocně dospívající společnost mnohosti zvuků plašící vlastní strach, lhávala mi, že slyším, Tebe nebylo slyšet. Zatím, co pýcha rozumu se pošetile snažila z nekonečného jako z bochníku uždibovat drobtý, Ty jsi zůstával ve skrytu. A vyčkával jsi mlčenlivě, když jsem Ti vyčítal příliš strmý svah i příliš těžký sisyfovský kámen. Dnes však jsi rozsvítil na dosah nebe až ve mně samém.

Jan Vychytil

JEJICH NEPŘÍTEL

Konalo se to dopoledne a bylo jich tam 350: studentů Střední odborné školy veterinární v Hradci Králové. Byli pozorní, mohl bych tu kandidovat, ale neměl jsem na co. Tady se po mně chtělo, abych jim povídal, „jak se žilo dříve“. Přijela pro mne a zase mne odvezla domů paní profesorka Hájková. Mezi dárky jsem dostal i med školních včel; ale chovají prý i větší zvířata, například krávu, kterou se učí dojít. Chudák kráva: když víme, že si musí na ruce člověka zvykat. Jednou prý dostali možnost přinést si z domu své oblíbené zvíře: přišlo třicet psů.

V úvodu na politickou notu jsem se jich

Ptáte se, co potřebuje dnešní svět? Snížit osobní spotřebu a pokleknout. Alexandr Solženicyn

zeptal a dal hlasovat, kdo je pro to, abychom Turecko vzali do Evropské unie. Zvedla se jedna ruka. Položil jsem opačnou otázku: všechny ruce vzhůru. Na otázku proč odpověděla jedna dívka, že je to moc daleko.

Ale téma bylo „jak se žilo dříve“. Kdy dříve? Protože žiju už moc dlouho, stačilo, abych jim vyprávěl pár svých příhod. Ale poučejší byl osud našich kluků: jak nesměli ani na střední školu. A jak v kritickém momentě měl jejich osud záviset na tom, jestli tatínek odvolá Dva tisíce slov. To nepadalo v úvahu a kluci prorazili svou silou. Říkáme si někdy s paní Vaculíkovou, že je ještě těžší „dříve“ než ta normalizace: padesátá léta, o nichž ale nemluví skoro nikdo. Normalizace byla spíš zkouškou charakteru a inteligence. Kdo věděl co a uměl to, dokázal to.

Protože žiju dost dlouho, řekl jsem jim hlavní životní poznatek. Že důležitější než to, co chceme, je vědět, co máme odmítat. Tohle je mnohem víc! Náš úspěch je založen vlastně na tom, že jsme správně odmítali. To se týká i volby ženy.

„A už víte, proti čemu jste?“ zeptal jsem se. Právě dnes, kdy je tak široká volba, je důležité odmítat, protože toho je víc. A musíte poznat své nepřátele. Pro mne ve vašem věku to bylo jasné: byli to Němci; za války, v protektorátě. Nezavrhovat proto jejich kulturu a jazyk, to zas byla první moudrost. Válka skončila, nastala svoboda a brzo se ukázal nový nepřítel. Vyvinul se pod tlakem Sovětského svazu z naší komunistické strany, když se ukázalo, že nebudeme smět uskutečňovat nový řád svou cestou. Naším nepřítelem se stal komunismus. Na tom bylo tragické, že rozkládal celý národ. V roce 1990 nepřítel padl, zas máme svobodu, ale i nového nepřítele. Jenže ten se účinkem demokracie rozdobil po lidech, takže se proti němu špatně bojuje, a není vždycky k poznání. Co to je? To právě si musíte najít sami. Vaše situace je proto daleko těžší, než byla naše. A je možné, že už ta volba nepřítelů vás znepráteří. Ještě nejsnadnější je vzdorovat diktátům: diktátu módy, reklamy, peněz. A nejtěžší je vzdorovat většině: ta totiž, to ještě sami objevíte, skoro v ničem v politice nemívá pravdu.

Nejdůležitější však je, že náš stát nemá dnes žádné nepřátele. Vlastně poprvé v dějinách máme možnost zařadit si ho podle svého ... a o to „svě“ se budete hádat. Ano, máte to těžší, než my jsme měli.

Poslouchali pozorně. A jestli i porozuměli tomu, co jsem jim říkal, měli by se teď o to přít. Ludvík Vaculík, LN 20.12.2013

K přípravě na bohoslužby o nedělích a svátcích

neděle 2.12.	1.adventní sbírka na Charitu
7.15 h. Letohrad	Jer 33,14-16
8.45 h. Lukavice	Ž 251 Sol 3,12-4,2
10.15 h. Orlice	Lk 21,25-28.34-36
sobota 8.12.	Slavnost P.Marie
7.30 h. Letohrad	18 h. Lukavice
neděle 9.12.	2.adventní
7.15 h. Letohrad	Bar 5,1-9
8.45 h. Mistrovice	Ž 126 Flp 1,4-11
10.15 h. Orlice	Lk 3,1-6
sobota 15.12.	18.h. Mistrovice
neděle 16.12.	3.adventní
7.15 h. Letohrad	Sof 3,14-18a
8.45 h. Lukavice	Iz 12,2-6 Flp 4,4-7
10.15 h. Orlice	Lk 3,10-18
15 h. Letohrad – koncert a bohoslužba pokání	
sobota 22.12.	18 h- Lukavice
neděle 23.12.	4.adventní
7.15 h. Letohrad	Mich 5,1-4a
8.45 h. Mistrovice	Ž 80 Žid 10,5-10
10.15 h. Orlice	Lk 1,39-45
pondělí Štědrý den	16. h. Orlice
úterý 25.12.	Narození Páně
7.15 h. Letohrad	Iz 62,11-12 Ž 98
8.45 h. Lukavice	Žid 1,1-6 J 1,1-18
10.15 h. Orlice	- doprovází sbor Familia cantorum: „Rybova mše vánoční“
středa 26.12.	Svátek sv. Štěpána
7.15 h. Letohrad	Sk 6,8-10; 7,54-60
8.45 h. Mistrovice	Ž 31
10.15 h. Orlice	Mt 10,17-22
sobota 29.12.	18 h. Mistrovice
neděle 30.12.	Svátek Svaté Rodiny
7.15 h. Letohrad	Sir 3, 3-17a
8.45 h. Lukavice	Ž 128 Kol 3,12-21
10.15 h. Orlice	Lk, 41-52
pondělí 31.12. (Silvestr)	17 h. Kunčice
úterý 1.1. Nový Rok	Slavnost Ježíšovy Matky
7.15 h. Letohrad	Nm 6,22-27
8.45 h. Lukavice	Ž 67 Gal 4,4-7
10.15 h. Orlice	Lk 2,16-21
sobota 5.1.	18 h. Lukavice
neděle 6.1. 2013	Slavnost Zjevení Páně
7.15 h. Letohrad	Iz 60,1-6
8.45 h. Mistrovice	Ž 72 Ef 3,2-6
10.15 h. Orlice	Mt 2,1-12
sobota 12.1.	18 h. Lukavice
neděle 13.1.	Svátek Křtu Páně
7.15 h. Letohrad	Iz 42,1-7
8.45 h. Mistrovice	Ž 29 Sk 10,34-38
10.15 h. Orlice	Lk 3,15-16.21-22

Okénko do farnosti - Vydavatel Farnost sv. Václava v Letohradě

Adresa redakce: Václavské náměstí 57, 561 51 Letohrad • Redakce: Iva Marková, Miloslava Šejvlová, Václav Vacek, jazyková úprava Jana Kalousková, e-mail: ivamarkova@tiscali.cz • digitální podobu naleznete na www.letohrad.farnost.cz
Registřikové č. MK ČR E 12797 • Sazba: JPG, Tisk: Grantis s.r.o. tel. 465 525 741